

ŘEŠENÍ KVÍZU: Staré plodiny byly opravdu těžkým hlavolamem

Kvíz Znáte staré plodiny z říjnového měsíčníku Bio se ukázal jako opravdu tvrdý oříšek – skutečný kamenáč. Vyplněných kvízů nakonec dorazilo sice více než onoho pověstného šafránu, záplava dopisů, pod nimiž by se pošťáci prohýbali, to však také nebyla. Obdiv a uznání tedy patří všem těm, kteří se do vyplňování pustili.

Zastavme se alespoň stručně u otázek testu

První skupina otázek se týkala **lidových názvů kulturních plodin** a patřila, jak se ukázalo, mezi ty nejtěžší. Vždyť některé z nich nezná ani „vševědoucí“ internet a u řady dotazníků bylo cítit silné tápání a tipování. Ještě takové *kobzole*, *množilka*, *štrůdláky* nebo *židovské brambory* rozpoznalo řada pisatelů. Zato *cherchňa* (připomínající někomu vulgární chrchel), *vopich* či *dřeňka* zůstaly téměř pro všechny neřešitelnými rebusy. Odborníci naproti tomu u některých názvů dokázali specifikovat až do odrůdy (tak třeba *řehtáč* jako *řehtáč soudkovitý* – dle zvuku, jež vyluzují uvolněná semena v jádřinci zralého jablka při potřeptání; podobně *ovčí hubička* – dle tvaru plodu). Fazole *šparglovky* si někteří spletli s lidovým pojmenováním chřestu, podobně jako *pečárku* zaměnili se žampionem, byť i ten lze bezpečně považovat za pěstovanou plodinu. Trochu chytákem byla *suržica*, jenž je směsí dvou plodin – pšenice a žito.

Bod č. 2 dával tři možnosti odpovědi a zde bylo už úspěšných mnohem více luštitelů. U některých testů byly správně všechny odpovědi. U otázek jakou barvu poskytoval boryt se pak hodně tipujících řídilo, v tomto případě nesprávnou, poučkou z autoškoly, že nejdlejší odpověď je správná.

Lidové písně byly asi nejlépejší otázkou, správných odpovědí je zde totiž velké množství (na jejich výčet by nestačilo možná ani několik stran Bio). V odpovědích se často vyskytovaly „ovocné“ písně typu *Měla babka čtyři jabka*, *Čerešničky čerešničky...*, *Stojí hruška...*, *Koulelo, se koulelo červené jablíčko*. Časté byly také „ovesné“ písně – *Skákal pes přes oves nebo Dej kobylám, to ti povídám, dej kobylám ovesa* a „rozmarýnové“ – *Na tom pražském mostě...* Se zamhouřením oka byly uznatelné i obecnější rostlinné motivy, například *Travička zelená...* nebo *Lupení, lupení...*

Výklady lidových rčení byly naproti tomu otázkou hodné Sfingy. Na nich se zapotila celá řada chytrých hlav. Typy byly rozmanité, třeba u rčení *Ze zelé sa uši hore dráž*, někdo doplnil *zelí nafukuje* nebo *hlavu vzhůru!* U Ro-

zsypala sestře mak se řada lidí nechala zmást a uvedla: *...udělala něco naschvál, ...špatně, udělala jí další práci, ...vynadala jí, ...je našťvaná, ...chudák sestra, ...způsobila nepříjemnost, ...něco sestře rozbila*.

Úspěšní byli naproti tomu hadači u „*Sedícího jak kvak*“, kde se objevila celá řada známých přirovnání vystihujících podobný postoj nebo chování jako kupříkladu: *...mouchy snězte si mě, ...budižkničemu, ...ani se nehne, ...pecivál, ...sedí tam jak pecika, ...sedí tam bez hnutí, ...sedí tam urputně a nekomunikativně*.

U poněkud vulgárně znějícího *Hraje mu v řiti oves* tipovaly některé testy třeba *je vzteklý, není k ničemu, jen se ostatním plete při práci*, ale také *neposeda*, nebo moderně také *...je akční... hyperaktivní, ...šijí s ním všichni čerti*. A chceme-li některé body testu uvést do souvislosti, jistě se

Lidový název cibule šalotky je **množilka** podle zmnožení jejích cibulek během růstu

nám vybaví třeba právě spojení s „*ovesnými*“ písněmi, kde slyšíme účinek ovsy vyjádřený třeba slovy: *...když já jim dám ovsu, oni skáčou hopsa*.

Obtížné bylo i *Už sem ťa viděl jak v trnky rok* – pesimismus vyčítá v návřích *...už jsem myslel, že je s tebou ámen* nebo *už jsem tě zažil lépe naloženého, už jsem tě viděl opilého? / zraněného?* Naproti tomu optimistou nebo úspěšným pěstitelem trnek s každoroční úrodou je asi pisatel uvádějící *viděl jsem tě před rokem*.

Ze **tří lidových hádanek** se druhá a třetí ukázaly jako velmi lehké (vyplněny byly správně snad u velké většiny testů), první naproti tomu prakticky neřešitelná – správné mrkvové odpovědi se daly spočítat na prstech jedné ruky. Tipovala se tu nejčastěji kukuřice nebo hruška případně cibule, které ale vždy splňují jen část hádanek. Na žlu-

tou mrkev jsme pak již v Bio poukázovali vícekrát naposledy v čísle 7/2007.

Šťastnými luštiteli, kteří vyhrávají slíbené ceny (dárkový balík se vzorky starých a krajových odrůd zelenin a luštěnin do kuchyně, dále předplatné Bio na rok 2008 a balíček fazolového mixu s osivy starých a krajových odrůd fazolí pro setí roce 2008 se stali M. Hošková z Dřítně, K. Jarošek z V. Klobouk a H. Koníčková z Kunratic u Cvikova. Blahopřejeme!

VYLUŠTĚNÍ

1. Napište spisovné názvy následujících plodin (např. křibice – žito):

kvak – tuřín; *cherchňa* – cizrna; *pečoky* – fazol šarlatový; *šparglovky* – fazol obecný; *turkyň* – kukuřice; *balšámka* – máta; *kobzole* – brambory; *suržica* – směs pšenice a žito; *vrpčinky* – třešeň ptačí; *boží dřívce* – pelyněk brotan; *gengel* – ječmen; *dumlík* – tuřín; *množilka* – cibule šalotka; *kamenáč* – ořešák nebo salát (příp. jiné druhy); *vopich* – libeček; *ovčí hubičky* – jablka; *řehtáč* – jablka; *burína* – řepa; *ovesný kořen* – koží brada fialová; *pečárka* – dyně; *židovské brambory* – topinambury; *škarredky* – hrušky; *štrůdláky* – jablka; *okryž* – pšenice dvouzrnka; *dřenka* – pastinák; *rosa* – rosička krvavá.

2. Zvolte správnou odpověď:

I. Název jaderníčka vznikl za c) je to jabloň vzniklá z jádra.
II. Všedobor je za b) stará zelenina a léčivka příbuzná řepě.
III. Tzv. kmínové žito bylo tak označováno za a) podle velikosti svého zrna
IV. Boryt sloužil pro získávání barvy za c) modré.

3. Napište úryvky pěti známých lidových písní, v nichž se objevují kulturní rostliny (např. Sil jsem proso na souvrati...).

a) Skákal pes přes oves; b) Když jsem plela len; c) Na tom pražském mostě rozmarýnka roste; d) Dú Valaší dú, hore dědinu, jeden nese česnek...; e) Čerešničky, čerešničky čerešně...

Kukuřici se na Moravě říkalo také **turkyň** či **turkyňa**, asi dle jejího „**tu-reckého**“ původu

4. Jaký význam mají následující lidové rčení, ve kterých se vyskytují pěstované rostliny (např. Bylo tam lidí jako máku = Bylo tam velké množství lidí).

a) Ze zelé sa uši hore dráž: člověk je veselý, zdravý, v dobré duševní i tělesné pohodě
b) Rosypala sestře mak: mladší sestra se vdala dříve než starší
c) Sedí tam jak kvak: je bez zájmu, líný, bez pohnutí a aktivity.
d) Hraje mu v řiti oves: je bujný, rozverný.
e) Už sem ťa viděl jak v trnky rok: už jsem tě dlouho neviděl.

5. Rozluštěte následující lidové hádanky (Např. Matka v zemi odpočívá, tatík do nebe se dívá, syn po světě lidí bláznivá=chmel):

a) Zelená jsem, tráva nejsem; žlutá jsem, vosk nejsem; tvrdá jsem, kost nejsem; sladká jsem, med nejsem – **mrkev**
b) Plná škola dětí a nemají kudy ven – **makovice (mák)**.
c) Sedí panna na hrádkách o devíti kabátkách, přec jí zima – **cibule**.

Petr Dostál

Z chystané ON-LINE BURZY

Na webové stránce měsíčníku Bio – <http://www.vhpress.cz> si můžete zveřejnit svůj inzerát na týden, dva týdny či měsíc. Způsob, jak to udělat, je podrobně uveden. Zobrazeny budou jen zaplacené inzeráty. Stále můžete výhodně inzerovat v měsíčníku Bio – na papíře. Můžete se pobavit typy inzerátů, které zde zanechal jakýsi „Sedmilhář“:

▼ Cokoliv cínového – cedníky, cepy, cvikry, cvočky. Kontakt: cosi@cokolii.cz, Cyril Cupák, Cínovec 33.

▲ Nabízím zánovní necky, oprava nutná. Kontakt: nejakymail@bum.bac

▲ Nabízím stodolu, sýpku, seník, mlýn – vše v dezolátním stavu. Kontakt: ruci-cky@levy.cz, Jan Bezrada, Nebydlice 36

▲ Nabízím chovného kozla z ekofarmy. Kontakt: jirka@tajny.kozel.cz, tel.: 999 999 999

▼ Ořechy koupím. Kontakt: kokos@palma.cz

▼ Koupím žebříňák, garážovaný. Přijedu kamkoliv. Janík, tel.: 666 333 999

▼ Koupím pole v sousedství dálnice. Kontakt: A. Bezhlavý, Za Lesem 100, Brno 29.

▼ Poptávám osla, jen čístokrevného. Kontakt: kupec@i.ha.com, tel.: 333 222 111